

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za lokalno samoupravo in regionalni razvoj

Številka: 801-01-1/2020/15

Ljubljana, 17. 2. 2020

PREDLOG

Komisija Državnega sveta za lokalno samoupravo in regionalni razvoj je, na podlagi 20. in 29. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15), sprejela naslednje

POROČILO

k Zaključkom posveta *Slovenija prihodnosti v luči podnebnih sprememb - je zadrževanje vode nuja ali možnost v procesu prilagajanja podnebnim spremembam*

Komisija Državnega sveta za sveta za lokalno samoupravo in regionalni razvoj se je na 42. seji 24. februarja 2020 seznanila z zaključki posveta *Slovenija prihodnosti v luči podnebnih sprememb - je zadrževanje vode nuja ali možnost v procesu prilagajanja podnebnim spremembam*.

Komisija predlaga v seznanitev Državnemu svetu zaključke posveta z naslednjo vsebino:

Državni svet Republike Slovenije, Slovenski nacionalni komite za velike pregrade, Zveza društev gradbenih inženirjev in tehnikov Slovenije in Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani so 30. januarja 2020 organizirali posvet *Slovenija prihodnosti v luči podnebnih sprememb - je zadrževanje vode nuja ali možnost v procesu prilagajanja podnebnim spremembam*.

Posvet je bil namenjen predstavitvi pomena zadrževanja vode za okolje in družbo, še zlasti v luči podnebnih sprememb in potreb po zagotavljanju tako količin vode za potrebe človeka kot za vzdrževanje ustreznih razmer za ohranjanje habitatov tudi v 21. stoletju. Zadrževanje voda se vse bolj izkazuje za nujen in ključen ukrep za blaženje hidroloških neravnovesij in učinkovito zmanjševanje škod, ki vsako leto nastanejo zaradi omenjenih hidroloških ekstremov ter ključno orodje za zagotavljanje pitne vode, pa tudi pogojev, ki bodo ohranjali biotsko raznovrstnost v prihodnje. Zadrževalniki so v veliko primerih tisti, ki ugodno vplivajo na vzpostavitev ugodnih življenjskih pogojev, ti pa omogočajo ohranitev ogroženih vrst ali habitatnih tipov ali je njihovo obratovanje pogoj za ohranitev le-teh. Izgradnja zadrževalnikov je tako navzlic prepričanju, da posegi škodujejo živalskim in rastlinskim vrstam, lahko pogoj za ohranitev prav slednjih.

* * *

Posvet so vodili in povezovali državni svetnik Srečko Ocvirk, predsednica Slovenskega komiteja za velike pregrade Nina Humar in predsednik Zveze društev gradbenih inženirjev in tehnikov Slovenije doc. dr. Andrej Kryžanowski, udeležence

posveta pa sta uvodoma pozdravila predsednik Državnega sveta Alojz Kovšca in državni svetnik Srečko Ocvirk, ki je predstavil tudi širši kontekst gradnje hidroelektrarn v spodnjem toku reke Save od njenega sotočja z reko Savinjo.

V uvodnem delu posveta so s svojimi uvodnimi prispevki sodelovali:

- prof. dr. Matjaž Mikoš, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani in Inženirska akademija, z uvodnim predavanjem Osvetlitev celostne problematike gradnje zadrževalnikov - koliko vode bi bilo mogoče zadržati v Sloveniji;
- prof. dr. Gerald Zenz, predsednik avstrijskega nacionalnega komiteja za velike pregrade ATCOLD in podpredsednik mednarodnega komiteja za velike pregrade ICOLD, sicer pa profesor na Tehnični univerzi v Gradcu in predstojnik Inštituta za hidrotehniko in upravljanje z vodnimi viri, s predstavitvijo upravljanja z zadrževalniki v Avstriji;
- Giovanni Ruggeri, predsednik italijanskega nacionalnega komiteja za velike pregrade ITCOLD in nekdanji podpredsednik mednarodnega komiteja za velike pregrade ICOLD, s predstavitvijo upravljanja z zadrževalniki v Italiji;
- prof. dr. Ljupčo Petkovski, predsednik Makedonskega nacionalnega komiteja za velike pregrade MACOLD in profesor na Gradbeni fakulteti Univerze Cirila in Metoda v Skopju, s predstavitvijo upravljanja z zadrževalniki v Makedoniji;
- dr. Nataša Smolar Žvanut, Direkcija Republike Slovenije za vode, s predstavitvijo večnamenske rabe zadrževalnikov v Sloveniji;
- dr. Mitja Bricelj, koordinator tematskih usmerjevalnih skupin makroregionalne strategije Jadransko-Jonske regije, Ministrstvo za okolje in prostor, s predstavitvijo pametnih pregrad;
- prof. dr. Lučka Kajfež- Bogataj, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani in članica Medvladnega odbora za podnebne spremembe Združenih narodov, s predstavitvijo izgledov in vplivov na porazdelitev vodnih količin za Slovenijo v luči podnebnih sprememb;
- mag. Zoran Stojić, direktor podjetja Geateh in vodja skupine za pripravo strateškega akcijskega plana za Drino, s predstavitvijo prilagoditve upravljanja voda podnebnim spremembam s poudarkom na zadrževalnikih voda;
- izr. prof. dr. Miran Veselič, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani, s predstavitvijo odnosov podzemnih in površinskih voda po meri narave in volji ljudi.

V razpravi so mnenja podali:

- Boštjan Pišotek, HESS, d.o.o., ki je poudaril pozitivni vpliv gradnje HE na Spodnji Savi (raba vode, vpliv na podtalnico, urejanje vodnega režima) in da je treba pridobiti širši konsenz glede HE v strateških dokumentih;
- župan Občine Brežice Ivan Molan, ki je poudaril pomen večnamenskosti HE (poplave, namakanje, podtalnica, infrastruktura, turizem, zaščita okolja) in opozoril, da je treba nadaljevati gradnjo HE Mokrice (interdisciplinarni pristop) tudi zaradi vodovarstva. Opozoril je, da nasprotovanje pomeni tudi nasprotovanje stroki ter poudaril, da mora urejanje vodotokov slediti tudi spremembam v okolju;
- Krešimir Kvaternik, IBE, d. d., ki je poudaril potrebnost gradnje zadrževalnikov, kar so izpostavili zlasti tuji uvodni razpravljalci. Koncept upravljanja voda *urejanje vodnega režima-energetika-hrana* je ogrožen. Pri nas je bil zadnji vodnogospodarski objekt zgrajen pred 20 leti – Drtjščica (op: korekcija Bičje 2009). Poudaril je, da je treba pri umeščanju v prostor vrednotiti tudi koristi (pozitivne vplive) in dodano okoljsko vrednost zadrževalnikov in ne zgolj negativnih vplivov (npr. Ptujsko jezero, Brežice, itd.). Obenem je poudaril, da ima proizvodnja elektrike iz HE najnižji ogljični odtis od vseh obnovljivih virov energije. Medtem ko je bilo v

Evropi zgrajenih preko 2000 MW novih kapacitet, so pri nas celo izpadle iz NEPN. Poudaril je tudi, da si OVE ne konkurirajo;

- Danijel Magajne, Konstruktor Magajne, d.o.o., ki je dal v razmislek gradnjo črpalnih elektrarn in akumulacij - kot možnost skladiščenja energije in rezervnih vodnih količin (hrana) ter tudi v vlogi urejanja vodnega režima v povirjih. Razmisliti bi bilo treba tudi o možnosti obnove bivših ledeniških jezer ter tudi možnosti zadrževanja vode višje v porečjih oziroma povirjih (npr. Unice oz. Ljubljani);
- Anton Žunič, Anton Žunič, s.p., ki je izpostavil, da prevladujejo pozitivni elementi zadrževanja voda nad vsemi dilemami, ki jih je sicer treba upoštevati, a jih je nujno soočiti tudi s protiargumenti in javnim interesom. Iz makro-ekonomskega vidika je treba optimalno izkoristiti vse kapacitete, ki jih imamo na voljo. Vodni viri so eden najčistejših obnovljivih virov. Pri prehodu na OVE bi bilo treba HE vključiti v koncept gospodarskega razvoja, ki zagotavljajo kvalitetno rast z ugodnimi vplivi na zaposlovanje (zmanjšanje brezposelnosti), javne finance (zmanjšanje zadolževanja, obvladljivost zadolževanja), infrastrukturo, itd.;
- Andrej Širca, IBE, d.d., ki je opozoril na osnutek NEPN - v javni obravnavi, v katerem se odpovedujemo novim HE, ki pa so edini naravni energetski vir. V tej povezavi se postavlja vprašanje zagotavljanja energetske samozadostnosti;
- Jure Šimic, HSE d.o.o., ki je opozoril na problem NEPN in OP NEPN, v katerem niso presojane naravne danosti in vloga akumulacij pri regulaciji naravnih procesov. Ključni razlogi proti akumulacijam so bili ovrženi že v preteklosti (megla, podzemna voda). Izhodišče bi bilo treba postaviti na urejanje vodnega režima in prostora – upravljanje z vodnimi viri, pri čemer energetsko izkoriščanje ni v prvem planu;
- Stane Čadež, Zveza društev MHE Slovenije, ki je opozoril na dejstvo, da je bila vodna energija v preteklosti bistveno bolj izkoriščena kot zdaj, ko je v uporabi zgolj 10 % objektov, ki so bili zgrajeni v preteklosti. Večnamenske pregrade so nuja, pri tem pa bi morali, npr. po vzoru v sosednji Avstriji, skrajšati upravne postopke pridobivanja dovoljenj. V NEPN bi bilo treba upoštevati tudi energetski vidik voda;
- Maša Čarf, Zavod za ribištvo Slovenije, ki je opozorila na potrebnost upoštevanja tudi negativnih vplivov gradnje pregrad v odnosu do ohranjanja okolja. Pomembno je ohranjati prehodnost, zagotavljati ekološke razmere in odpravljati neugodne novonastale razmere, še posebej glede pojava invazivnih vrst;
- mag. Andrej Vizjak, HESS, d.o.o., ki je opomnil, da je treba današnjo razpravo oceniti v luči NEPN. Z ojezeritvami so bile v preteklosti ustvarjene nove razmere, ki so znatno vplivale na prostor. Prostor je danes že spremenjen, vendar je tudi poznavanje naravnih procesov in vedenje o vplivih človekovih posegov na bistveno višjem nivoju kot v preteklosti. Znanje in izkušnje se upoštevajo pri snovanju boljših rešitev, ki upoštevajo krhkost ravnovesja. Ko se pogovarjamo o pregradah, se moramo zavedati tudi pomembnosti zagotavljanja energije, čemur se danes posveča premalo pozornosti, morda tudi zato, ker se ne srečujemo z motnjami v oskrbi z električno energijo.

* * *

Na podlagi predstavitev in razprave so bili oblikovani naslednji

ZAKLJUČKI:

1. V zadnjih letih se vse pogosteje srečujemo s pojavom **hidroloških ekstremov**. Vse od leta 2000 skoraj ne mine leto, da Slovenije ne prizadenejo hidrološki dogodki izjemnih razsežnosti, izmenjava sušnih in poplavnih dogodkov je postala že skoraj stalnica. Zaradi vremenskih ekstremnih dogodkov, kot so suše, poplave, neurja in

drugi vremenski ekstremi (npr. žled), je treba ukrepati in posledice omiliti ter tako obrniti trend večanja škod, ki rastejo sorazmerno z intenziviranjem hidroloških ekstremov. Podnebne spremembe pa ne prizadenejo le posameznika in družbenega okolja, temveč tudi naravo, posledično pa vplivajo tudi na njeno biotsko raznovrstnost.

2. **Voda** je eden izmed tistih redkih obnovljivih naravnih virov za pridobivanje energije, ki se najbolje prilega načelom trajnosti. Pri **načrtovanju rabe vodnih virov** je treba stremeti k smotni in trajnostni razvojni rabi le-teh, da bodo zadoščali potrebam ljudem, obenem pa v največji možni meri omogočili ohranjanje naravnih razmer in s svojo pojavnostjo v prostor vnesli dodano vrednost.
3. Spremembe podnebnih dejavnikov, ki vplivajo na vodni krog, se odražajo tako na pretočnih režimih slovenskih rek, kot tudi na njihovi spremembi fizikalnih lastnosti (npr. temperaturi). Zaradi spreminjajočih hidroloških dejavnikov in vse bolj neenakomerne porazdelitve padavin, upravljanje vodotokov, ki temelji zgolj na ohranjanju zatečenih razmer, v prihodnje ne bo zadoščalo. Učinkovita politika **upravljanja z vodotoki** brez ustrezne spremembe strategije upravljanja vodotokov in vlaganj v ohranjanje, kot tudi v zadrževanje in akumuliranje vodnih količin, v bližnji prihodnosti ne bo več mogoča. V takih okoliščinah postaja **vloga vodnih zadrževalnikov v procesu prilagajanja na podnebne spremembe vse pomembnejša**, saj predstavljajo ti najučinkovitejši način, s katerim lahko uravnavamo hidrološka nihanja in zmanjšujemo vsakoletno škodo zaradi sprememb režima odtoka.
4. Najpogosteje izpostavljeni zadržek pri **gradnji in umeščanju pregrad in zadrževalnikov v prostor** je vpliv na okolje, ki je praviloma opredeljen kot uničujoč poseg v prostor z nepovratnimi posledicami za okolje in prostor. Pri tem so pogosto prezrta stališča sektorskih in strokovnih organizacij, ki temu ne pritrjujejo. Umestitev pregrad in zadrževalnikov v prostor seveda pomeni velik vpliv na zatečeno stanje, a pregled stanja slovenskih pregrad kaže, da v večini primerov ne gre za nepovratne uničujoče vplive na okolje in, da njihova prostorska umestitev ponekod vnaša celo novo - dodano vrednost v okolju in prostoru. Na večini zadrževalnikov in pregradnih objektov v Sloveniji - **več kot 78 %** vseh objektov namenjenih akumuliranju in zadrževanju vode – so se namreč tudi po izgradnji **ohranile ugodne razmere za številne ogrožene vrste**, ali pa je prav izgradnja botrovala vzpostavitvi takih razmer, zaradi česar so objekti uvrščeni na sezname območij posebnega naravovarstvenega pomena.
5. Zavedati se moramo, da živimo v okolju, ki je zaradi naših posegov in potreb že močno preoblikovano. Vztrajanje na tem, da se sedaj prepusti naravi prosta pot povsem brez človekovega poseganja, ne daje garancije, da nekatere rastlinske ali živalske vrste ne bodo izumrle (npr. Krakovski gozd). Z ozirom na napovedi, ki predvidevajo zmanjševanje količin padavin in spremembo padavinskega režima, upad srednjih pretokov in višanje temperature vodotokov lahko upravičeno sklepamo, da bo, **brez ustreznih ukrepov**, ki bodo pripomogli k blaženju hidroloških ekstremov, **težko zagotavljati razmere za življenjske združbe**, kot jih poznamo, in bo močno vplivalo tudi na biotsko raznolikost.
6. V luči **družbene, okoljske in gospodarske koristi, ki jih imamo od vodnih akumulacij in pregrad, je nujen pametnejši okvir upravljanja vodnih virov, tudi glede na dejstvo, da je bila prav zaradi enostransko ali celo neustrezno**

predstavljenih dejstev - navkljub podatku, da večina pregrad, ki zadržujejo vodo, tudi po izgradnji zagotavlja ali celo vzpostavlja razmere, ki so ugodne za razvoj in ohranitev habitatov ter bogatitev naravne pestrosti - **zadnja vodnogospodarska pregrada je bila zgrajena leta 2008.**

7. **Pregrade in akumulacije skupaj z drugimi gradbenimi in ne gradbenimi ukrepi predstavljajo ključni sistem v okviru celostnega upravljanja z vodnimi viri in vzpostavitve odpornosti narave in družbe na klimatske spremembe.** Na tehnični in institucionalni ravni so potrebna prizadevanja za iskanje potrebnega posredovanja med različnimi stališči, ki bi se morala zblížati za skupno blaginjo.
8. Le malo verjetno je, da bo politika nasprotovanja gradnji pregrad in zadrževalnikov dala pozitivne rezultate. Razum mora biti usmerjen v iskanje kontaktnih točk in posredovanje med različnimi stališči. Konstruktivno sodelovanje različnih strani je ključ do učinkovitih rešitev za trajnostni razvoj.
9. V strateškem dokumentu Nacionalni energetski in podnebni načrt (NEPN) in Okoljskem poročilu za Nacionalni energetski in podnebni načrt (OP za NEPN) se pojavljajo zavajajoče trditve in povsem napačni podatki in interpretacije tako o vplivu pregrad in akumulacij na okolje kot tudi o vplivih drugih tipov OVE na okolje in prostor, na katere so bili avtorji opozorjeni že v času procesa nastajanja dokumentov. Napačne interpretacije so vplivale na zasnovo strategije, ki v predlagani obliki lahko ogrozi tako zagotavljanje energetske zadostnosti in pravičnosti kot doseganje ciljev evropske energetske politike v boju proti podnebnim spremembam. **Pred potrditvijo je nujno oba dokumenta - tako NEPN kot OP za NEPN z dopolnitvijo – revidirati in ustrezno popraviti.**

Obrazložitev:

Letna količina razpoložljive vode znaša okoli 33,9 km³, kar pomeni 17.000 m³ na prebivalca letno, kar uvršča Slovenijo v sam vrh evropskih držav, takoj za Švico in Norveško. Za oskrbo s pitno vodo, kmetijsko namakanje in industrijske namene pa izkoristimo le približno 350 milijonov m³, kar znaša približno 1 % razpoložljive letne količine vode.

53 od 68 pregradnih objektov in zadrževalnikov, ki zadržujejo vodo je uvrščenih na sezname območij naravovarstvenega pomena (NATURA 2000, Naravne vrednote, Zavarovana območja, Ekološko pomembna območja).

Med letoma 1989 in 2008 so bile obsežne poplave v Evropi vzrok za 4 % vseh smrtnih žrtev naravnih nesreč (približno 150 žrtev na leto), prizadele so približno 27 % evropskega prebivalstva ter povzročile več kot 40 % vse gospodarske škode, ki je nastala kot posledica vseh naravnih dogodkov v tem obdobju (Vir: 9th European ICOLD Club Symposium, 2013).

Pregrade in zadrževalniki s pitno vodo oskrbujejo milijone ljudi po vsem svetu in so ponekod edini vir vode za velika mesta, ki drugih virov pitne vode nimajo.

Zadrževalniki zagotavljajo vodo za **namakanje** in tako prispevajo k proizvodnji dobrih **40 % vse svetovne hrane** (namakanje stabilizira proizvodnjo hrane).

V Okoljskem poročilu za Nacionalni energetske in podnebni načrt (OP za NEPN; januar 2020) najdemo zavajajoče trditve, da pregrade povečujejo poplavno ogroženost in s tem tudi povečujejo višino škode v primeru ekstremnih dogodkov. Ob tem se avtorji poročila sklicujejo na ekstremne dogodke porušitve pregrade ali napačnega načina obratovanja. Svojo trditev oziroma domnevo temeljijo na enem dogodku in povsem ignorirajo dejstvo da je slovenske pregrade med 2005 in 2016 doletelo 7 poplavnih dogodkov večje ali manjše jakosti, kjer se je izkazalo, da so imele HE ključni učinek za preprečitev poplav in s tem tudi preprečitev škode iz tega naslova. Med 2010 in 2013 je bila analizirana vloga zadrževalnikov pri omejevanju posledic poplavnih dogodkov – analiziranih je bilo 50 velikih pregrad, katerih primarni namen ni zmanjševanje poplavne nevarnosti. Ugotovitve so pokazale, da so pregrade pripomogle k zmanjšanju poplavnih konic od 12 % do 100% v posameznih primerih in v povprečju 54 % za vseh 50 zadrževalnikov.

Prav tako se za akumulacije oz. pregrade z akumulacijami v OP za NEPN pojavljajo zavajajoče in celo neresnične trditve glede njihovih vplivov na okolje. Tako pregrade z akumulacijami **ne proizvajajo odpadkov** (naravni sediment ni odpadek, ampak uporabni material), zaradi akumulacij **se ne povečuje megla**, ampak blaži mikroklima prostora, pregrada z akumulacijo (tudi če se jo izkorišča za energetske izrabo) **ni večji vir hrupa**, saj pri proizvodnji energije ni takih elementov, ki bi bistveno vplivali na zvok (tudi v času gradnje je zvok v mejah, primerljivimi z ostalimi gradbišči, pri čemer poteka gradnja običajno izven naselij), z ukrepi se lahko izvaja **dodatno bogatenje podzemne vode**, vzpostavlja se **nova območja za razvoj živalskih in rastlinskih vrst** (to dokazuje dejstvo, da je večina slovenskih pregrad uvrščenih na sezname območij naravovarstvenega pomena).

Zavajajoče trditve in povsem napačni podatki ter interpretacije, tako o vplivu pregrad in akumulacij na okolje, kot tudi o vplivih drugih tipov OVE na okolje in prostor, ki se pojavljajo v NEPN in OP za NEPN in njegovi dopolnitvi, znatno vplivajo na zasnovo strategije. Predlagana strategija sloni na napačnih tezah in postavlja cilje, ki niso realno dosegljivi in ne omogočajo zagotavljanja energetske zadostnosti in pravičnosti, niti ne doseganja ciljev evropske energetske politike v boju proti podnebnim spremembam. **Hidroenergija je v Evropi in širšem svetu čedalje pogosteje prepoznana kot najčistejši obnovljivi vir energije, ki nudi možnost večnamenskosti (zagotavlja pitno vodo, vodo za namakanje in tehnološko vodo, bogatenje podtalnice) in se obenem vključuje v sistem zelene infrastrukture ter igra pomembno vlogo pri blaženju podnebnih sprememb in nenazadnje zagotavljanju vodnih količin za ohranjanje habitatov.**

Zadrževanje voda je ključnega pomena za bogatenje vodotokov v času suš in s tem preprečevanja škode, ki bi jo suša naredila obstoječim rastlinskim in živalskim vrstam ter habitatnim tipom. S tem se ohranja njihova prisotnost v našem okolju.

Zadnja vodnogospodarska pregrada, namenjena zadrževanju vode (Bičje), je bila zgrajena 2008. Kljub znatnemu posegu v prostor (pregrada lahko akumulira 1,83 milijonov m³) so se na območju pregrade Bičje, zgrajene z namenom zmanjšanja poplavne nevarnosti, ohranile razmere, zaradi katerih je območje uvrščeno med območja NATURA 2000 (Stržene luže, SI3000139), Ekološko pomembna območja (Radensko polje – Bičje) in Zavarovana območja (Naravni rezervat potoka Bičje in močvirskih biotopov z vplivnim območjem).

Zadrževalniki in akumulacije nudijo podporo zeleni infrastrukturi in dajejo možnost razvoja ekosistemskih storitev, s tem pa blažijo prehod med sivo in zeleno infrastrukturo.

* * *

Komisija za lokalno samoupravo in regionalni razvoj na podlagi seznanitve z zaključki posveta in razprave članov komisije predlaga Državnemu svetu, da ob seznanitvi z zaključki posveta sprejme naslednji **sklep**:

Državni svet na podlagi prvega in drugega odstavka 97. člena Poslovnika Državnega sveta poziva Vlado Republike Slovenije, da zaključke posveta *Slovenija prihodnosti v luči podnebnih sprememb - je zadrževanje vode nuja ali možnost v procesu prilagajanja podnebnim spremembam* prouči in se v roku 30 dni do njih opredeli.

Za poročevalca na seji Državnega sveta je bil določen državni svetnik Srečko Ocvirk.

Sekretarka
Meta Štembal, l.r.

Predsednik
Dušan Strnad, l.r.